

מסורת הש"ם

א) נע"י תוס' ב"ב קי"ב ד"ה תרי"והו). ב) נפעין יעקב אמת ר' יהושע בן לוי, א) מוספתא (ד) [מוספתא דכלאים פ"א], ט) נבחרות (ה) א סנהדרין נט', ו) [דברים ה', ח] נבלשות א], ט) [ד"ה הכריב, י) [ד"ה מקיס],

תורה אור השלם

1. וְשִׁמְתִּיהָ לְמִוֶּשֶׁת קֹדֶר וְאֶגְמִי מִיָּם וְטֹאטְאֲתִיהָ בְּמִטָּאטֵא הַשְּׂמֵד נָאֵם יְיָ צְבָאוֹת: יִשְׁעִיהוּ יוֹ כֵּג טָמְאָתָה בְּשׁוּלְיָהּ לֹא וְכָרָה אֶחְרִיתָהּ וְחָדַר פְּלָאִים אֵין מִנָּחֵם לָהּ רָאָה יְיָ אֵת עֲשֵׂי כִי הִגְדִּיל אֱלֹהִים: אֵיכָה אֵט 3. טַבְּעוּ בְּאֶרֶץ שַׁעֲרֵיהָ אֲבָדוּ וְשֹׁבֵר בִּרְחִיקָה מִלִּפְנֵי וְשָׂרֵיָה בְּגוֹיִם אֵין תּוֹרָה גַּם נְבִיאֲתָהּ לֹא מִבְּאֵר חַוּן מִיָּהּ:

אֵיכָה ב ט 4. וְחָרָא אֱלֹהִים אֵת הָאוֹר כִּי טוֹב וְיִבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ: בְּרֵאשִׁית א ד

הגהות הב"ה

א) תוס' ד"ה אח"י וכו' דבמחמר כתיב קהל:

גליון הש"ם

גמ' אם לא שאני יודע ב'. ע"י כ"צ קיג ע"א תר"ה תרי"ו: שם הבגדוני בעיזא ושיבוטא. ע"י ע"ז דף גט ע"א תוס' ד"ה וסימנך:

לעזי רש"י

פז"ר [פז"ר]. טוס. פירדי"ץ [פירדי"ץ]. קורא (עוף). ב"ק. הרטום.

מוסף רש"י

אורז ואורז הבר. אור של יסוב ואור של בר, כלאים להריע (בכורות ה). המנהיג בעיזא ושיבוטא. קשר קרון לגז שזים ולעז כישה על שפת היס ושניהם מההיזם אומ, מהו. לוקה משז מנהיג בכלאים או לא, חורש בשור ובחמור לאו דוקא, דכל מרי מיני נמי

אמרי (סנהדרין נס). הדרן עלך שור שננה את הפרה

שור שננה את הפרה פרק חמישי בבא קמא נה.

נאמר כהן טוב. גבי כיבוד אב ואם דכתיב כהן^א למען ייטב לך: **ופסח בו**. טי"ת שכתובה ראשון בתורה נאמרה לטובה: **הספד**. חיבה זו לצדה הראויה: **כלן שנה**. במשנה זו דקמני כלאים נוהג בעופות למדנו דכל עופות כלאים זה בזה מין בשאינו מינו:

טווס. פווא"ן בלע"ז: **פסיוני**. מין שליו שקורין פירדי"ץ: **קועיה**. חרטומו ביי"ק בלע"ז: **טייעא**. ערבי: **אלים קועיה**. לווארו עג: **קטין**. דק: **נילוי מנחוך**. ביצי הזכרות ניכרין בלואו הכר מנחוך: **בשיחלא**. בטעינה אחת. אווז בר אינו טוען בינה שניה עד שמלד את הראשונה: **הנהיג צעיוא ושיבוטא**. קשר קרון לעז ודג זה קף על המיט וזה מושך עמו על שפת היס: כלאים במוצה לארץ לא נהגה דמלוה המלויה בלרץ היא וכל מוצמ קרקע אין נוהג אלא בלרץ מן המורה: **אידי ואידי מקוס חיוצא**. אם היה מנהיג ספיה ציס בשני דגים של שני מינין חייב דהא דרשינן למינהו **למינהו**^ב מיבשה:

הדרן עלך

שור שננה את הפרה

עד י^א וירא אלהים את האור לא כתיב טי"ת^א וא"ר יהושע בן לוי הרואה הספד בחלומו חסו עליו מן השמים ופדאוהו הני מילי בכתבא: וכן חיה ועוף כיוצא בהן וכו': אמר ר"ל א^ב כאן שנה רבי^ב תרנגול טווס ופסיוני כלאים זה בזה פשיטא אמר רב חביבא משום דרבו בהדי הדדי מהו דתימא מין חד הוא קמ"ל: א^ב אמר שמואל א^ב אווז ואווז הבר כלאים זה בזה מתקיף לה רבא בר רב חנן מאי טעמא אילימא משום דהאי אריך קועיה והאי זוטא קועיה אלא מעתה גמלא פרסא וגמלא טייעא דהאי אלים קועיה והאי קטין קועיה הכי נמי דהוו כלאים זה בזה אלא אמר אבבי י^ב זה ביציו מבחוץ וזה ביציו מבפנים רב פפא אמר הא טעונה חדא ביעתא בשיחלא והא טעונה כמה ביעתא בשיחלא א"ר ירמיה אמר ריש לקיש י^ב המרביע שני מינים שבים לוקה מאי טעמא אמר רב אדא בר אהבה משמיה דעולא אתיא למינהו למינהו מיבשה בעי רחבה * ה^א המנהיג בעיזא ושיבוטא מהו מי אמרינן כיון דעיזא לא נחית בים ושיבוטא לא סליק ליבשה לא כלום עביד או דלמא השתא מיהת קא מנהיג מתקיף לה רבינא אלא מעתה חיבר חטה ושעורה בידו וזרע חטה בארץ ושעורה בחוצה לארץ הכי נמי דמחייב אמרי הכי השתא התם ארץ מקום חיובא חוצה לארץ לא מקום חיובא ה^ב הכא אידי ואידי חיובא הוא:

הדרן עלך שור שננה את הפרה

שנאמר צו למינהו דהיינו אפילו סתם דגים כלאים נוהג בהם: **אתיא** אמינהו מיבשה. ומשבת לא מאי למילף דמרציו דויכל צהמתך לית לן לרצויי אלא כל מיני דיבשה שאדם רגיל לחמר אחריהם^א דצחמר כתיב קרא דצהמתך גבי שבת: א^ב מנהיג מיבשה. וא"ת ומה נריך ללמוד מיבשה תיפוק ליה מדכתיב בגופיה למינהו דכלאו טריפות (חולין דף ס. וסא^א) משמע דאי הוה כתיב למינהו בלואי של דשאים אסור להרכיב שני דשאים זה בזה וי"ל דלמינהו לחודיה לא הוה משמע שנכתב אסור כלאים אי לאו חוקותי תשמרו דדריש שמואל חוקות שחקקמי לך כבר ומפרש ר"ת שחקק במעשה בראשית שכתב צו למינהו והיינו למינהו דיבשה דצהמה ואילן דליירי ביה קרא דחוקותי אכל מלמינהו דים לחודיה ליכא למילף מיניה דגים וא"ת דסוגיא דגמרא דלא כרצנן דצפ' ד' מיתות (פסחין דף ס. וסא^א) דלא מיחייבי בני נח לא בכלאים ולא בהרצעה אלמא לא דרשינן למינהו וי"ל נהי דלא דרשינן למינהו לגבי בני נח דלא אשכחן דמזהר בזה רחמנא לגבי ישראל דהוהירו גבי כלאים דרשינן ליה ונ"מ לגבי דגים אי"צ להרכבת אילן דקרא דשדך לא מיירי אלא בזרעים והשתא דכתיב למינהו בלילן דרשינן מיניה מה צהמתך בהרצעה אף שדך בהרכבת אילן וצהא פליגי ר"א ורצנן דר"א יליף מחוקותי שחקקמי לך כבר שהוהירו בני נח על הכלאים כלומר מלמינהו ורצנן לא ילפי מיניה אלא שנרמזו מלמינהו דמעשה בראשית ומ"מ לא נאסרו לבני נח ואחי שפיר דאחיא אפילו כרצנן מילתיה דשמואל וא"ת ל"ל למילף כלאים דהרצעה צהמתך צהמתך משבת לרצויי עופות תיפוק ליה מלמינהו כי היכי דילפינן דגים וי"ל דאי לאו ג"ש לא הוי מפקי קרא דצהמתך ממשמעותא אכל השתא דלחי ג"ש ומפקא לקרא ממשמעותא מרצין אפילו דגים למינהו למינהו מיבשה: **המנהיג בעיזא ושיבוטא**. וא"ת דמשמע דפשיטא ליה דבשני מינים שצים חייב והא למינהו גבי הרצעה והרכבה כתיב ולא גבי זריעה והנהגה כדמוכח צפ' ד' מיתות (סא) דלא מיתסרי בני נח בחרישה וזריעה ולא אוקמינן חוקות שחקקמי לך כבר כלומר בלמינהו דמעשה בראשית אלא דומיא דצהמתך לא תרציע מה צהמתך בהרצעה אף שדך בהרצעה וי"ל דסבירא דמוקמינן למינהו צין בישראל צין לבני נח לכל אחד כמו שמינוי אסורו במקום אחר לבני נח בהרצעה ולישראל אף בהנהגה ועי"ל כי היכי דילפינן כולוה משבת ה"נ ילפינן שבת צהמתך צהמתך מהרצעה לאסור דגים שבת במלכאדה והדר ילפינן כלאים דהנהגה משבת: **אלא מעתה חיבר חטה ושעורה** וזרע חטה בארץ ושעורה בחוצה א^ארץ. כגון צערוגה אחת בסמוך בפחות מג' טפחים דלריך להרחיק צין זרע לזרע כדמוכח במס' שבת פרק א"ר עקיבא (דף פה.) והא דבעי ר' יאשיה חטה ושעורה וחרצן במפולת יד להתחייב בכלאי הכרס קאמר אכל בכלאי זרעים חייב בחטה ושעורה לחודה והך סוגיא נקט כרצנן דלא בעז אלא צ' מינין אכל ר"י פליג ומאריך שלשה זרעים או מצ' מינין או מג' מינין דתנן (כלאים פ"א מ"ט) הזורע חטה ושעורה כאחד חייב ר"י אומר שני חטיף ושעורה אחת או שני שעורים וחתה אחת או חטה ושעורה וכוסמת ובלבד שיהיו שלשה:

הדרן עלך שור שננה את הפרה

שור שננה את הפרה פרק חמישי בבא קמא נה.

אמר ר"א כאן שנה רבי תרנגול טווס ופסיוני כו' מהו דתימא מין אחד הוא קמ"ל. ואע"ג דלא אשמעי' ממתניתין דליהוו מרי מיני אע"ג דרצו צהדי הדדי ולא שמעינן אלא דאסור כלאים שיך בעופות מ"מ אחי שפיר דהכי קאמר ר"ל כלן שנה רבי כלומר כיון ששנה רבי דיש כלאים בעופות א"כ תרנגול טווס ופסיוני כלאים זה בזה כי מסבירא דנפשינן יש לנו לדעת שאלו המינים חלוקים זה מזה ואינם מין אחד ואע"ג דרצו צהדי הדדי וכיוצא בזה יש ביצמות

בפרק חרש (דף קיג:) וצנהקין (גיטין נה.) אמר רבא מעדותו של רבי יוחנן צן גודגא שהעיד על חרשת שהשיאה אביה שיוצאת בגט אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לאשתי וחזר ואמר לה כנסי שטר חוב זה מגורשת מי לא א"ר יוחנן צן גודגא לא צעינן דעת ה"ג כו' פשיטא מהו דתימא כיון דלמר כנסי שטר חוב זה בטולי בטליה קמ"ל אע"ג דלא ידע רבא ממילתיה דרבי יוחנן צן גודגא דלא בטליה במה שאמר כנסי שטר חוב זה אלא מסבירא דנפשיה אפ"ה קאמר מעדותו שמעי' ליה וכיוצא בזה יש הרבה בגמרא: **המרביע שני מינים**. ר"י צ"ר יהודה היה מגיה

המנהיג צ' מינים שצים לוקה משום דצבאאשית רבה (פ"ו) וצירושלמי דכלאים (פ"ב) משמע דאי אפשר להרציע דגים ומיהו אין נריך להגיה דדגים דוקא הוא דמשמע דלין להרציעם אכל מין חיות היס שיך ביה אסור הרצעה והכא איכא לאוקמי במין חיה שיכול אדם להרציע דקאמר צבאאשית רבה המרביע מין חית היס לוקה וצמר הכי קאמר כל מקום שנאמר צו למינהו כלאים נוהג צו ופריך אהך ברייתא והכי דגים שנאמר צו למינהו וכי כלאים הרצעה בהם והיאך יכול להרציעם ומשני דהא דקאמר דגים כלאים נוהג בהם היינו דוקא בהנהגה אכל בהרצעה לא משכחת לה משמע דבחיות היס משכחת שפיר הרצעה להכי לא פריך שם אמרביע חיות היס היאך לוקה אלא אמנא דלמר כל

שנאמר צו למינהו דהיינו אפילו סתם דגים כלאים נוהג בהם: **אתיא** אמינהו מיבשה. ומשבת לא מאי למילף דמרציו דויכל צהמתך לית לן לרצויי אלא כל מיני דיבשה שאדם רגיל לחמר אחריהם^א דצחמר כתיב קרא דצהמתך גבי שבת: א^ב מנהיג מיבשה. וא"ת ומה נריך ללמוד מיבשה תיפוק ליה מדכתיב בגופיה למינהו דכלאו טריפות (חולין דף ס. וסא^א) משמע דאי הוה כתיב למינהו בלואי של דשאים אסור להרכיב שני דשאים זה בזה וי"ל דלמינהו לחודיה לא הוה משמע שנכתב אסור כלאים אי לאו חוקותי תשמרו דדריש שמואל חוקות שחקקמי לך כבר ומפרש ר"ת שחקק במעשה בראשית שכתב צו למינהו והיינו למינהו דיבשה דצהמה ואילן דליירי ביה קרא דחוקותי אכל מלמינהו דים לחודיה ליכא למילף מיניה דגים וא"ת דסוגיא דגמרא דלא כרצנן דצפ' ד' מיתות (פסחין דף ס. וסא^א) דלא מיחייבי בני נח לא בכלאים ולא בהרצעה אלמא לא דרשינן למינהו וי"ל נהי דלא דרשינן למינהו לגבי בני נח דלא אשכחן דמזהר בזה רחמנא לגבי ישראל דהוהירו גבי כלאים דרשינן ליה ונ"מ לגבי דגים אי"צ להרכבת אילן דקרא דשדך לא מיירי אלא בזרעים והשתא דכתיב למינהו בלילן דרשינן מיניה מה צהמתך בהרצעה אף שדך בהרכבת אילן וצהא פליגי ר"א ורצנן דר"א יליף מחוקותי שחקקמי לך כבר שהוהירו בני נח על הכלאים כלומר מלמינהו ורצנן לא ילפי מיניה אלא שנרמזו מלמינהו דמעשה בראשית ומ"מ לא נאסרו לבני נח ואחי שפיר דאחיא אפילו כרצנן מילתיה דשמואל וא"ת ל"ל למילף כלאים דהרצעה צהמתך צהמתך משבת לרצויי עופות תיפוק ליה מלמינהו כי היכי דילפינן דגים וי"ל דאי לאו ג"ש לא הוי מפקי קרא דצהמתך ממשמעותא אכל השתא דלחי ג"ש ומפקא לקרא ממשמעותא מרצין אפילו דגים למינהו למינהו מיבשה: **המנהיג בעיזא ושיבוטא**. וא"ת דמשמע דפשיטא ליה דבשני מינים שצים חייב והא למינהו גבי הרצעה והרכבה כתיב ולא גבי זריעה והנהגה כדמוכח צפ' ד' מיתות (סא) דלא מיתסרי בני נח בחרישה וזריעה ולא אוקמינן חוקות שחקקמי לך כבר כלומר בלמינהו דמעשה בראשית אלא דומיא דצהמתך לא תרציע מה צהמתך בהרצעה אף שדך בהרצעה וי"ל דסבירא דמוקמינן למינהו צין בישראל צין לבני נח לכל אחד כמו שמינוי אסורו במקום אחר לבני נח בהרצעה ולישראל אף בהנהגה ועי"ל כי היכי דילפינן כולוה משבת ה"נ ילפינן שבת צהמתך צהמתך מהרצעה לאסור דגים שבת במלכאדה והדר ילפינן כלאים דהנהגה משבת: **אלא מעתה חיבר חטה ושעורה** וזרע חטה בארץ ושעורה בחוצה א^ארץ. כגון צערוגה אחת בסמוך בפחות מג' טפחים דלריך להרחיק צין זרע לזרע כדמוכח במס' שבת פרק א"ר עקיבא (דף פה.) והא דבעי ר' יאשיה חטה ושעורה וחרצן במפולת יד להתחייב בכלאי הכרס קאמר אכל בכלאי זרעים חייב בחטה ושעורה לחודה והך סוגיא נקט כרצנן דלא בעז אלא צ' מינין אכל ר"י פליג ומאריך שלשה זרעים או מצ' מינין או מג' מינין דתנן (כלאים פ"א מ"ט) הזורע חטה ושעורה כאחד חייב ר"י אומר שני חטיף ושעורה אחת או שני שעורים וחתה אחת או חטה ושעורה וכוסמת ובלבד שיהיו שלשה:

עין משפט ונר מצוה

ק א מיי פ"ט מהלכות כלאים הלכה ה סגמ לאון רפא רפב טוש"ע י"ד סי' רלא סעיף ו:

קא ב ג מיי שס טוש"ע שס סעיף ז:

קב ד מיי שס הל' ח טוש"ע שס סעיף א:

קג דה מיי שס הל' ח:

רבינו חננאל

תרנגול וטווס ופסיוני כלאים זה בזה. פירוש בלעז פסניו, שאל ויבא שליו תרגומו שאילו בישראל ואיתי פסיונין. האי אריך קקיה והאי גוצא קקיה. אלא מעתה גמלא טיינא וגמלא פרסא דהאי אלים קקיה והאי קטין קקיה הכי נמי דכלאים זה בזה. פי' שוקיו. רב פפא אמר הא טענא חדא ביעתא בשיחלא והא טענא טובא בשיחלא. פי' אווז בר טוענת חדא ביעתא ודוגרת עליה, ואווז של יישוב טוענה ביצים הרבה ויולדת אותם, ועוד במלאת אשכול שלה ביצים טובא ויולדת ודוגרת על כולן. הנהיג בעיזא ושיבוטא מהו. פי' שיבוטא דג גדול כענין בהמה גדולה בים.